

بناهای آرامگاهی ایران یادمان بزرگان

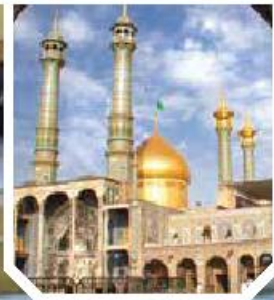
متن و عکس: محمدمهدی بهمنی

فکر می‌کنید کدام بنای تاریخی ایران در سال ۱۷ میلیون رفت‌وآمد و بازدیدکننده دارد؟ فقط یک بنای آرامگاهی چنین مشتاقان و زائرانی دارد. بناهای آرامگاهی از محبوب‌ترین بناهای تاریخی در ایران هستند. آن‌ها از نظر تعداد، پس از مسجدها بیشترین فراوانی را در میان بناهای تاریخی دارند. این جایگاه نتیجه بیش از هزار سال توجه به بناهای آرامگاهی است. قرن‌هاست که برای گرامیداشت زیارت‌گاه‌های امامان، امامزادگان و بزرگان علم و دین مجموعه‌های آرامگاهی برپا می‌شود و تعدادی از حاکمان و امیران نیز برای زنده نگهداشتن اسم و رسمشان سفارش ساخت یک بنای آرامگاهی را به معماران داده‌اند.

بانیان و سازندگان بناهای آرامگاهی در ساخت چنین بناهایی گاه آن قدر بلندنظر بوده‌اند که بعضی از این عمارت‌ها حالا در فهرست باشکوه‌ترین بناهای تاریخی ایران قرار دارند. بناهایی که اتفاقی مهم در تاریخ معماری ایران هستند و تنها محل رفت‌وآمد زائران و دوست‌داران شخصیت متوفی نیستند، بلکه بخشی از این رفت‌وآمدها برای بازدید از آن‌هاست. این آرامگاه‌ها که گاهی یک مجموعه بنا را شامل می‌شوند، به افتخار امامان و امامزادگان شیعه، خانواده آن‌ها، بزرگان دین، شاعران، نویسندگان و هنرمندان این مرزوبوم برپا شده‌اند.

محبوب‌ترین آرامگاه‌ها

طرفدارترین بناهای آرامگاهی ایران حرم‌های امام و امامزادگانی هستند که برای مردم مقدس و عزیزند. آرامگاه حضرت امام رضا (ع) در مشهد سالانه ۱۷ میلیون نفر زائر دارد و آرامگاه خولهر ایشان در شهر قم از محبوب‌ترین مکان‌های آرامگاهی ایران است. فضای اصلی امامزاده‌ها یک مکعب گنبددار است با ضریحی که درست در مرکز بنا قرار گرفته است. معماران این حرم‌ها تمام هنر خود را به کار گرفته‌اند تا عمارتی در نهایت تئلسب و با تزئینات چشم‌نواز و در شأن فرد مدفون در آن‌ها بسازند.

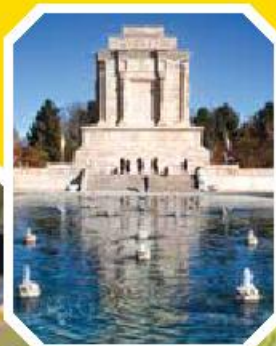

برج قاپوس

حرم امام رضا (ع) - مشهد

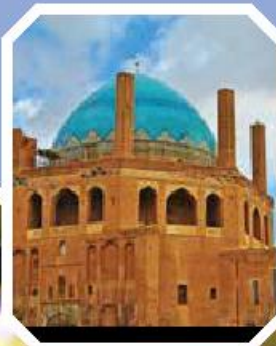
در بزرگداشت مفاخر

با تشکیل انجمن «آثار و مفاخر فرهنگی ایران»، شناخته‌شدهٔ ادبی، هنری، علمی و تاریخی ایران یکی یکی صاحب آرامگاههایی متفاوت و منحصر به فرد شدند؛ از جمله فردوسی، حافظ، سعدی، خیام، ابن سینا، بلایطاهر و کمال الملک. معماران این عمارت‌ها در طراحی آن‌ها به معماری و فرهنگ ایرانی- اسلامی نظر داشته‌اند. مثلاً در طراحی این آرامگاه سفیدرنگ که بر مزار فردوسی، سرایندهٔ شاهنامه، برپا شده است، از معماری هخامنشی و مجموعهٔ تخت جمشید الگو برداری شده است.

مجموعه‌های آرامگاهی

گاهی آرامگاهها تنها محلی برای دفن یک شخصیت نبوده‌اند، بلکه بنای ساخت آن‌ها، علاوه بر آرامگاه، سفارش ساخت بناهایی عمومی را در اطراف آن می‌داده است. یکی از این مجموعه‌ها «گنبد سلطانی» در نزدیکی شهر زنجان است. سلطان محمد الجایتو که از نسل حاکمان مغول در ایران بود، علاوه بر سفارش ساخت این آرامگاه بزرگ و مفصل، دستور ساخت بیمارستان، مدرسه، مسجد، حمام، مهمانخانه و... را هم داد. گنبد سلطانی با بیش از ۴۸ متر ارتفاع، یکی از بزرگ‌ترین پروژهای آرامگاهی در ایران به حساب می‌آید.

بلند پروازی قابوس

وقتی قابوس ابن وشمگیر، در اواخر قرن چهارم هجری قمری تصمیم گرفت آرامگاهی برای خود بسازد، چنان سنگ بزرگی برداشت که نتیجهٔ کار به یکی از بلندترین بناهای تاریخی آجری جهان تبدیل شد. تعداد برج‌های آرامگاهی که کاربرد یادمانی دارند و معمولاً برای حاکمان محلی ساخته شده‌اند، در شمال ایران بسیارند، اما برج قابوس در شهر «گنبد»، بلندترین و باشکوه‌ترین و بلند پروازانه‌ترین مورد از این دست است. برج قابوس با محاسبهٔ پی عمیقش بیش از ۷۰ متر ارتفاع دارد.

اتاق مردگان

پیکر صاحب آرامگاه معمولاً در سردابه یا دخمه دفن می‌شد. سردابه اتاقک کوچکی زیر سطح زمین است که با تعدادی پله به کف آرامگاه وصل شده است. در حرمهای ثمه(ع) و امامزادگان، ضریح بر بالای همین اتاقک ساخته و نصب می‌شود. این اتاقک سردابهٔ گنبد علویان در همدان و محل دفن پیکر خاندان علویان است که ۴۰۰ سال بر شهر همدان و اطراف آن حکومت کردند.

